

Geacht bestuur,

U verzocht ons om advies over de door de VNG te hanteren strategie in het licht van de op korte termijn dreigende financiële problemen waarvoor de gemeenten zich gesteld zien. Wij nemen deze taak graag op ons. Zoals afgesproken informeren wij u aan de vooravond van uw ALV over onze eerste bevindingen.

Onze eerste constatering is dat de financiële relatie tussen rijk en gemeenten al geruime tijd te wensen overlaat. Beide zijn gebaat bij stabiele en voorspelbare financiële verhoudingen, waarbinnen voor extra taken ook extra middelen beschikbaar worden gesteld. Dat is ook nog eens vastgelegd in de Financiële Verhoudingswet en bevestigd in de Code Interbestuurlijke Verhoudingen. Desalniettemin is er in het recente verleden regelmatig ingeboet op dit beginsel.

Zo zijn diverse kortingen rond 2015 - de opschalingskorting, het budgetplafond in het BTW compensatiefonds - niet gepaard gegaan met evenredige taakverminderingen. Ook de overheveling van jeugdzorg en WMO naar gemeenten ging gepaard met een taakstellende bezuiniging en onvoldoende loon-/prijscompensatie. Bij de formatie van het kabinet Rutte IV werd een deel van het accres afgeroomd en geormerkt voor volkshuisvesting en woningbouw, waarbij een extra beroep gedaan werd op gemeenten en de geormerkte middelen bovendien op termijn dreigen te verdwijnen uit het Gemeentefonds. Ook het traditionele "trap op, trap af" principe werd buiten werking gesteld zonder zicht op een adequaat alternatief.

Vooraf dit laatste heeft enorme gevolgen voor de gemeenten en leidt tot een door uw bestuur elders gedetailleerd onderbouwde korting van circa € 3 miljard in 2026, en dat terwijl op een aantal beleidsterreinen de laatste jaren toch al sprake was van sterkere uitgavenstijgingen dan op grond van inflatie- en volumeontwikkelingen verwacht mocht worden.

Wij delen uw zorgen over deze ontwikkeling. Gemeenten en rijk hebben een gezamenlijke verantwoordelijkheid voor de aanpak van de grote maatschappelijke opgaven die aan de orde zijn. Het rijk vraagt daarbij steeds meer van de gemeenten. De nu dreigende, niet onderbouwde eenzijdige korting zou ook naar onze inschatting grote en ongewenste gevolgen kunnen hebben voor gemeentelijke taken die raken aan essentiële ambities van het zittende kabinet.

U heeft ons gevraagd te reflecteren op de wijze waarop gemeenten met deze dreigende additionele bezuiniging om zouden kunnen springen. De mogelijkheden daartoe achten wij vooralsnog beperkt.

Zo lijkt het ons bijvoorbeeld onhaalbaar om het dreigende begrotingstekort te dichten door een verhoging van de OZB, al was het alleen maar door de structurele tariefsverhoging van 60% die daarvoor nodig zou zijn.

Evenzo lijkt het ons hoogst onwenselijk om deze bezuiniging ten koste te laten gaan van de bestedingsruimte waar de gemeenten thans eigen beleidsvrijheid hebben. Deze bedraagt grofweg € 13 miljard, een bezuinigingseffect dus van bijna 25%. Juist in de vrije ruimte kunnen gemeenten echter het verschil maken als overheidslaag die dicht bij inwoners opereert.

Wij zouden de gemeenten om redenen van bestuurlijke betrouwbaarheid ook willen afraden terug te komen op recent met het rijk gesloten akkoorden. Deze akkoorden leiden immers in de basis tot verbetering in samenwerking en dienstverlening ten gunste van de inwoners, en zijn in hun financiële betekenis bovendien betrekkelijk beperkt.

Het lijkt dan ook onvermijdelijk dat de gevreesde bezuiniging van € 3 miljard zou raken aan kernverantwoordelijkheden die door het rijk aan de gemeenten zijn toevertrouwd. De taskforce onderschrijft daarom graag het belang van een spoedig overleg tussen de VNG en een brede delegatie van het kabinet over de mate waarin de beoogde uitvoering van rijkstaken en de realisatie van bestaande kabinetsambities dan nog mogelijk zou zijn.

De taskforce is graag beschikbaar om de komende weken nader te verkennen wat de gevolgen zouden zijn van de voorspelde vermindering van middelen vanaf 2026 voor de taakuitoefening van gemeenten, en zal zich daarbij vooral willen richten op de taken die gemeenten in medebewind uitvoeren.

De leden van de VNG hebben in de beantwoording van de door u verspreide vragenlijst vooral de drie onderstaande aandachtsgebieden naar voren gebracht waar het gaat om de gedwongen noodzaak tot het afschalen van taken. Als dat beeld tijdens de ALV bevestigd wordt, zou de taskforce ervoor kunnen kiezen om de komende weken voor deze drie veelgenoemde taakgebieden de bezuinigingseffecten verder in te kleuren en te kwantificeren.

I. Investeringen in het fysieke domein: wonen, energie, klimaat en mobiliteit

De opgaven voor de toekomst in het fysieke domein zijn groot en vragen om forse nieuwe investeringen, investeringen waarvoor structurele dekking van de kapitaal-, afschrijving- en beheer- en onderhoudslasten noodzakelijk is. Dit gaat om de bouw van 900.000 woningen tot 2030 en alle opgaven rond het klimaat en de energietransitie tot de bijbehorende mobiliteit en infrastructurele aanpassingen. Inspanningen van gemeenten zouden met minder structurele middelen fors belemmerd worden.

II. De druk op het zorgstelsel

Met de Hervormingsagenda Jeugd worden eerste stappen gezet om het jeugdstelsel beheersbaarder te maken. Door het wegvallen van voldoende financiële middelen zou de ruimte die gezocht wordt voor investeringen in innovatie, extra ondersteuning of het wegwerken van wachtlijsten worden tenietgedaan. De wachtlijsten zouden juist toenemen en aanbieders zouden kunnen bezwijken, met alle maatschappelijke gevolgen van dien. Ook de nu al te voorspellen hogere vergrijzingslasten zouden voor de gemeenten lastiger te dragen zijn.

III. De veiligheid op straat en in het milieu

De veiligheid en leefbaarheid in de openbare ruimte wordt steeds kwetsbaarder. Nationale Politie en handhavingsteams bij gemeenten moeten steeds meer samenwerken en merken dat het aantal zaken de afgelopen jaren verhoudingsgewijs toeneemt en de aandacht voor preventie en kleinere vraagstukken door gebrek aan capaciteit op wijkniveau juist in het gedrang komt. Daar is juist verzwaring van capaciteit en materiaal nodig. Ook de omgevingsdiensten staan voor grote uitdagingen, bijvoorbeeld in de vergunningsverlening en het doen van noodzakelijke metingen.

De taskforce zou in de loop van de zomer kunnen streven naar een nadere uitwerking van bovenstaande denklijn, en zo ondersteunend kunnen zijn aan de gesprekken die de VNG de komende periode zal gaan voeren met het kabinet over het herstel van de balans tussen taken en middelen.

Daarnaast is de taskforce graag bereid om – na de ALV en mede afhankelijk van de uitkomst daarvan – mee te denken over welke kansen zij ziet om in discussie met het kabinet tot oplossingen te komen die de nadelige impact op lokaal niveau tot een minimum kunnen beperken, inclusief de mogelijkheid om voor de verdere toekomst een betere (mogelijk wettelijke) verankering te verkennen van de financiële relatie tussen deze twee partijen.

Wij hopen dat dit tussenbericht uw bestuur kan helpen bij de voorbereiding voor uw ALV en wensen u een goed congres op 13 en 14 juni in Groningen.

Hoogachtend,

Leden van de taskforce

Alexander Rinnooy Kan (voorzitter)
Guusje ter Horst
Ank Bijleveld-Schouten
Pieter Litjens
Simon Fortuyn
Maarten Allers (adviseur)

Projectteam BMC

Erwin Ormel
Tamar Kinkel